

4. Probatur prima pars ratione notabili primo insinuata. Consilium est quidam rationis practice discursus, & verum quidam syllogismus prudentie cujus conclusio est iudicium, seu sententia. Unde sicut in speculativa praxi solum inchoative sunt syllogismus, completæ autem per conclusionem quam inferunt, simul cum ea perfectum syllogismus efficiunt: ita in practico inquisitio rationis solum inchoative est consilium, complete tamen per iudicium, simul cum ipso consilio, perfecte & complete efficit & componit.

5. Confirmatur: Tum in consilio communi plurimum, quam in particulari iustitiamque; si multiplicis difficultatis non pervenitur ad iudicium, seu deliberationem & sententiam, sed ipsa in eum diem vel horam differtur, communitur omnes sententia & dicitur consilium non esse completum: Ergo consilium, secundum commune modum concipiendi & loquendi, non solum inquisitionem & consultationem de mediis, sed etiam iudicium seu sententiam de eorum convenientia & bonitate importat.

6. Confirmatur amplius: Si iudicium esset omnino extra consilium, illud nullo modo reperitur in Deo: Sed hoc dici nequit: Ergo nec illud. Sequela Majoris patet: in quibus Deo & Christo passim attribuitur consilium: nam Job 12. dicitur. *Apud ipsum est sapientia & fortitudo, & ipse habet consilium & intelligentiam.* Et Jeremias 32. Deus appellatur, *Magnus consilio & incomprehensibilis cogitatu.* Item Isaias 46. Deus dicitur: *Consilium meum stabit, & omnis voluntas mea fiet.* Et Apostolus ad Ephes. 1. asserit quod Deus operatur omnia secundum consilium voluntatis sue, Denique Isaias 9. Christus vocatur *Admirabilis consiliarius, & c.*

11. Spiritus consilii super eum requiescere dicitur. At hæc loca debent in sensu proprio & non metaphorico accipi; cum ex hoc nullum sequatur inconveniens, ut patet ex dicendis in probatione secunda partis: Ergo consilium reperitur in Deo.

7. Probatur igitur secunda pars conclusionis ex D. Thoma 1. p. q. 22. art. 1. ad 1. ubi ait: *Ista ratio rerum agendarum consilium in Deo dicitur, non propter inquisitionem, sed propter certitudinem cognitionis, ad quam consistentes inquirendo perveniunt.* Et clarior hic art. 1. cum sibi objecisset in secundo argumento: *Inquirere intellectus discurrens est, & sic Deo non convenit, cuius cognitio non est discursiva: Sed consilium Deo attribuitur, dicitur enim ad Ephes. 1. quod operatur omnia secundum consilium voluntatis sue: Ergo consilium non est inquisitio: Respondet, Quod ea que dicuntur de Deo, accipienda sunt absque omni defectu qui invenitur in nobis, sicut in nobis scientia est conclusio per discursum a causis in effectibus, sed scientia dicta de Deo, significat certitudinem de omnibus effectibus in prima causa, absque omni discursu. Et similiter consilium attribuitur Deo, quantum ad certitudinem scientia, vel iudicii, que in nobis provenit ex inquisitione consilii: Sed huiusmodi inquisitio in Deo locum non habet; & ideo consilium secundum hoc Deo non tribuitur. Et secundum hoc Dominus dicit, quod Deus non consistitur, ignorantia enim est consilii. Quibus verbis clare docet, quod sicut scientia reperitur in Deo, absque discursu; ita & consilium absque inquisitione: nemo enim prudens inquirere quod probe scit, nec querit quod possidet: ignorantia autem & dubitatio non habent locum in Deo: Ergo neque inquisitio. In Angelis tamen, in quibus sine defectu, potest etiam esse inquisitio, licet sine discursu. Unde Dionysius 7. cap. celestis hierarchie introducit Angelos questionem facientes ad Jesum de suscepto pro nobis carnis opere, juxta illud II. 63. *Qui est iste qui venit de Edom, vestitus vestibus de Bosphoro? Iste formosus in sola sua.* Et Psalmus 27. *Quis est iste Rex gloria?* Quare in Angelis consilium de supernaturalibus, quorum habent necessitatem, non solum iudicium, sed etiam inquisitionem potest includere, quia de illis dubitare possunt.*

§. II.

Solentur objectiones.

Objicies primo contra primam partem conclusionis: D. Thom. hic art. 1. ait: *Inquisitio rationis que est ante iudicium de eligendis, consilium vocatur:* Ergo consilium non includit iudicium, sed in sola inquisitione rationis consistit.

8. Respondeo Divum Thomam loqui de consilio inchoative: nam sicut præmissa ante conclusionem sunt syllogismus inchoative: ita inquisitio rationis ante iudicium de eligendis, est inchoative consilium: sicut tamen syllogismus non censetur completus ante conclusionem, ita nec consilium ante iudicium seu deliberationem de agendis, si enim inquiratur, & ad deliberationem & resolutionem non pervenitur, nihil datur consilii. Unde Cajetanus hic

art. 1. ait: *Consilium significat inquisitionem completam, id est, usque ad iudicium inclusivum.*

Objicies secundo: Consilium & iudicium sunt actus diversarum virtutum: Ergo unum non includitur in alio, consequentia videtur bona: nam si unus ex illis actibus in alio includeretur, scilicet iudicium in consilio, ab eadem virtute uterque eliceretur. Antecedens vero est D. Thomæ infra q. 57. art. 6. & 2. q. 51. art. 1. & 3. ubi docet Eubulium esse virtutem ad bene consiliandum, & synesim ad recte iudicandum.

Respondeo distinguendo Antecedens: Consilium & iudicium sunt actus diversarum virtutum, si loquaris de consilio inadæquate, concedo; sic enim una pars ejus, que est inquisitio, est actus eubulie; alia vero actus synesim, seu grome: si autem loquaris de consilio adæquate, nego. Nam sicut consilium adæquate dicitur dicitur actus rationis, scilicet inquirere & iudicare; sic ad ipsum concurrunt duæ virtutes prædictæ, sed neutra proprium consilium adæquate. Nec mirum quod totus syllogismus practicus procedat duplici virtute intellectuali practica; cum etiam idem syllogismus speculativus procedat a duplici virtute intellectuali speculativa, scilicet ab intelligentia quantum ad præmissas & a scientia quantum ad conclusionem.

§. III.

Corollarium præcedentis Doctrinæ.

EX dictis inferes, consilium, ut reperitur in hominibus, esse inquisitionem & iudicium rationis practice circa media a nobis apponenda: quando res est dubia, & momenti aliquis. In qua definitione inquisitio & iudicium est genus, quia in homine non reperitur iudicium absque prævia inquisitione. Additur ratio practice, quia inquisitiones & iudicia intellectus speculativi ut Mathematicæ consultationes & demonstrationes, consilia non sunt, ut dicit Aristoteles 3. Ethic. c. 3. Subditur *circum media*, quia ut docet S. Thom. hic art. 2. consilium non est de fine, sed solum de his que sunt ad finem: cum enim sit quidam discursus intellectus practici, ut supra ostendimus, sicut discursus non est de principiis, sed de conclusionibus; ita nec consilium de fine, qui se habet ut primum principium in agibilibus, sed solum de mediis, que ad eas allocationem conducunt. Unde Aristoteles 3. Ethic. c. 5. *Consulamus, inquit, non de fine, sed de his que ad finem tendunt: nam neque medicus an sanare; neque orator an persuadere, neque politicus an bonis legibus civitatem temperare debeat, neque ex aliis quilibet de fine consulat; sed omnes cum finem quemdam statuerint; quomodo aut per que eum consequi possint, deliberant.* Denique dicitur *a nobis apponenda*, quia ut probatur art. 3. consilium solum est circa ea que a nobis aguntur, seu que cure & dominio nostro subiecta sunt. Unde Galli v. g. non habent consilere quomodo Indi vivere vel negotiari debent. Tandem ponitur, *quando res est dubia, & momenti aliquis*, quia ut docet S. Doctor art. 4. ea que sunt certa & determinata in aliqua arte vel disciplina, sub consilio non cadunt: Vana enim (inquit Aristoteles ubi supra) consulenter Grammaticus, quomodo forandis fiant litterarum characteres; & Geometra quomodo describendum sit trigonum, quomodo circulus: hæc quippe eodem modo sunt, & in arte determinata sunt. Sic Moyses Exod. 25. non consulit artifices peritos, quomodo fabricandum esset tabernaculum, quia jam id determinaverat Deus. Similiter etiam de rebus parvis non est consultatio: nam de illis vir prudens non est sollicitus, quia parum refert quod sic vel aliter agantur, aut contingant: unde dicitur quod *de minimis non curat Prætor.* Et per hæc facta videtur exposita que docet D. Thomas q. 14.

Solum id quod art. 5. dicit, nempe consilium fieri modo resolutorio, indiget explicatione, quoniam a Cajetano & aliis obscure exponitur. Sciendum est igitur, quod in rebus materialibus processum hunc resolutionum appellamus, qui procedit ab eo quod est posterius in esse, ad id quod est prius: sic enim resolutio domus v. g. procedit a forma domus, ad lapides, ligna & alia que prius fuerunt in esse, quam ipsa forma domus. Contra vero processus ille compositivus dicitur, qui ab his que sunt priora in esse, ad ea que sunt in esse posteriora, & in cognitione sui intentione priora, ascendit, ut patet in constructione domus: forma enim domus, que in intentione & cognitione artificis prior est, resultat ex conjunctione lapidum, lignorum, & similibus, que in esse & in ordine executionis priora sunt, & posteriora in ordine intentionis. Quis ergo consilium a fine, qui est posterior in esse & in executione, procedit ad media, que in eodem ordine priora sunt, ut pote causæ ipsius finis, modo resolutorio procedere dicitur. Usus vero & imperium, modo compositivo procedunt: quia a mediis, que sunt in esse & in executione priora, ascendunt ad finem, qui in cognitione & intentione prior est, & posterior in executione.

ARTICULUS V.

An Consensus sit actus realiter ab electione distinctus?

§. I.

Consensus affirmativus statuitur, & duplici ratione fundatur.

Nota primo: nomen *Consensus* tribui posse cuicumque actui libero voluntatis, acceptantis bonum ab intellectu proposito, quomodo dicitur peccator perfici consensu; & sic non est specialis actus voluntatis, nec solum circa media, sed etiam circa finem versatur: quia tamen consensus proprie videtur fieri post perfectam deliberationem & consultationem, ideo peculiariter usurpatur a Theologis ad significandum quemdam peculiarem voluntatis actum circa media, jam a ratione proposita & iudicata convenientia; & de consensu sic cepto inquirimus, an sit actus ab electione realiter distinctus?

Nota secundo, quod cum consensus sequatur iudicium de convenientia & utilitate mediorum, & intellectus iudicare possit, plura media vel unum tantum ad finem obtinendum posse condacere; voluntas per consensum, vel in plura media, vel in unum tantum ferri potest. His præmissis,

15. Dico: Cum voluntas per consensum fertur ad plura media, tunc talis consensus est actus realiter distinctus ab electione: cum autem fertur in unicum medium, tunc consensus & electio solum ratione differunt.

16. Prima pars probatur ex D. Thoma hic q. 15. art. 3. ad 3. ubi ait: *Electio addit supra consensum quandam relationem respectu ejus cui aliquid præstatur, & ideo post consensum adhuc remanet electio, potest enim contingere quod per consensum inveniantur plura ad finem, quorum dum quodlibet placet, in quolibet eorum consentitur: sed ex multis que placent, præcipuum unum eligendo.* Quibus verbis in primis docet quod electio addit supra consensum aliquam relationem: deinde subdit, quod voluntas per consensum fertur ad plura media iudicata utilia, & hoc antequam fiat electio. Unde ex hoc D. Thoma testimonio, duo argumenta erui possunt. Primum est: Id quod addit aliquid supra aliquid, realiter ab illo distinguitur: Sed electio addit aliquid supra consensum, quando voluntas per illum fertur ad plura media, nempe relationem ad illud medium quod ceteris antepositur: est enim acceptio unius præ alio: Ergo cum voluntas per consensum fertur ad plura media, tunc talis consensus est actus realiter ab electione distinctus.

17. Secundum argumentum sic potest proponi. Prius realiter a posteriori distinguitur: Sed quando plura que inventa sunt placent; & unum solum ex illis eligitur, tunc consensus prior est electione; cum prius plura illa placeant, & deinde ex illis unum eligatur: Ergo tunc consensus realiter ab electione distinguitur.

18. Confirmatur: cum voluntas per consensum fertur ad plura media, tunc inter consensum & electionem intercedit aliquis actus intellectus, nempe iudicium practicum, quo ex mediis illis iudicat unum esse utile & convenientius, subindeque aliis preferendum, ut articulo præcedenti, notabili secundo expendimus; Ergo tunc consensus realiter ab electione distinguitur.

Secunda etiam pars conclusionis ibidem a S. Doctore traditur, subdit enim pars verba relata: *si inveniantur unum solum quod placet, non differunt re consensu & electio, sed ratione tantum, ut consensu dicitur, secundum quod placet ad agendum, electio autem, secundum quod præstatur his que non placent.* Unde tunc consensus non antecedit electionem, sed in ea intime interbitur, nec regulatur per aliud iudicium, quam per sententiam qua intellectus practice iudicat, medium illud unicum necessario esse eligendum, ut obtineatur finis. Non est etiam tunc electio completa, & proprie ac rigore sumpta, cum illa sit acceptio unius præ alio, sed incompleta & large sumpta art. 3. §. 3. que dicit solum volitionem efficacem mediis ordinatis ad finem, ut disputatione præcedenti annotavimus.

DISPUTATIO XL.

De usu & imperio.

Ad questionem 16. & 17. D. Thomæ.

Diximus de actibus pertinentibus ad ordinem intentionis, nunc breviter agendum est de his qui ad ordinem executionis spectant, de quibus D. Thom. q. 16. & 17.

ARTICULUS I.

An in nostra voluntate reperiantur usus & electionem, qui sit actus distinctus ab illa?

Negant Vasquez hic disp. 47. c. 2. & Salas tract. 9. disp. 1. sect. 7. Affirmant vero ceteri Theologi, præsertim Discipuli Divi Thomæ. Unde fit

Dico igitur: Præter electionem mediorum dari in voluntate nostra actum, quo ceteras potentias applicat ad operandum, qui usus activus appellatur.

Pro intelligentia & probatione hujus conclusionis: Sciendum est duplicem dari usum, activum scilicet & passivum: uti active est applicare aliquid ad aliud: usus vero passivus dicitur, qui ex activo resultat; unde cum ex illo non solum motio & applicatio passiva, sed etiam operatio exequentis facultatis resultat, talis operatio usus passivus appellatur. Et de hoc usu loquitur D. Thomas hic art. 1. dum ait: *Operatio ad quam applicamus rem aliquam, dicitur usus ejus; sicut equitare est usus equi, & percussere usus baculi.* Hoc præsupposito,

Probatur primo conclusio ex D. Thoma hic art. 1. & 4. ubi expresse ponit in voluntate nostra actum, qui dicitur usus, ab electione distinctum & illa posteriorem.

Respondet Vasquez: D. Thomam non constituisse in 3 voluntate creatam usum, qui sit actus a voluntate elicitus, sed solum qui sit actus a voluntate imperatus; scilicet actus potentiarum exequentium qui sunt ex motione voluntatis; & ideo appellatur usus voluntatis, non elicitive, sed imperative.

Sed contra primo: S. Thomas supra in introductione 4. quest. 8. sic ait: *Considerandum est de actibus qui sunt immediate ipsius voluntatis, velus a voluntate elicitis: & primo de actibus, quibus movetur in finem, & deinde de actibus, quibus movetur ad ea, que sunt ad finem: Sed inter actus quibus voluntas movetur ad ea que sunt ad finem, in introductione q. 13. numerat usum: ait enim illos esse tres, eligere, consentire, & uti: Ergo sentit uti esse actum a voluntate elicitum.*

Secundo, postquam idem S. Doctor egit de actibus voluntatis erga finem & media, a q. 8. usque ad 16. inclusive, ait in titulo q. 17. *Deinde considerandum est de actibus imperatis a voluntate, scilicet de imperio & aliis: Ergo sentit alios, de quibus antea tractavit (inter quos est usus) esse a voluntate elicitos.*

Tertio D. Thomas hic quest. 16. art. 1. finem corporis ita concludit: *Unde manifestum est quod uti, proprie est actus voluntatis: Atqui actus qui ad voluntatem pertinent solum imperative, non dicuntur proprie esse voluntatis, sed aliarum potentiarum ex voluntatis motione operantium, ut aperte docet de imperio quest. seq. art. 8. Ergo idem quod prius.*

Quarto, idem Doctor Angelicus hic art. 4. ad 1. ait: *7. Solum executionem operis præcedit motus, qui voluntas movet ad exequendum, sequitur autem electionem: & sic cum usus pertinet ad prædictam motionem voluntatis motum est inter electionem & executionem: Atqui ad executionem pertinent actus aliarum potentiarum: Ergo cum usus, juxta D. Thomam, ad motionem voluntatis pertinet, & mediet inter electionem & executionem, nec in electione, sed in aliquo ab illis distincto. Unde Granado hic contrav. 2. disp. 5. num. 2. *Sociales suos (Vasquez scilicet & Salas) notans, ait: Omnino ergo contra D. Thomam & veritatem sententiam nonnulli Doctores juniores, qui non solum ipsum actum (loquitur de usu activo) in voluntate non admittunt, sed consentiunt non admitti a S. Doctore.**

Probatur secundo conclusio ex doctrina quam tradit S. Thomas hic art. 4. in corp. ubi docet voluntatem duplicem habitudinem ad volitum dicere; unam secundum quod est in voluntate per quamdam proportionem, & aliam ad volitum habendum realiter; & quia ad primam spectat electio; & ad secundam usus, inserti usum esse post electionem. Ex quo sic possumus arguere: Actus voluntatem cum volito conjungens solum affective, distinctus est essentialiter ab actu conjungente voluntatem cum volito ut realiter habito: At electio solum primo modo conjungit voluntatem cum volito; nam ex vi illius volitum non habetur in re; usus autem realiter eam conjungit cum volito, cum ex vi illius potentia exequentes applicentur, & effectus statim sequantur: Ergo electio & usus realiter distinguuntur.

Confirmatur & magis illustratur hæc ratio. Illi actus realiter distinguuntur, quorum unus pertinet ad ordinem intentionis, & alius ad ordinem executionis: Sed electio & usus sic se habent; nam ordo intentionis incipit ab intentione finis, & completur in electione mediorum; ut docet S. Thomas loco citato; ordo vero executionis incipit ab usu, quo movetur & applicatur potentia exequentes ad executionem mandandum quod electum est, & completur in finis realiter habiti fruitione: Ergo electio & usus sunt actus realiter in se distincti.

Probatur tertio: Quando nova difficultas se offert, voluntas indiget nova applicatione & conatu, subindeque

novo actu ad illam vincendam. At in executione major difficultas se offert, quam in sola electione; quia eligere est actus mere internus, in quo voluntas solum certat secum, nec habet aliud impedimentum, aut difficultatem, quam eam qua se tenet ex parte sui, in exsequendo autem non solum certat secum, sed etiam cum aliis potentibus interioribus, & impedimentis externis; quare videmus multo facillime quiescere, consilium, & eligere, seu determinare se interius; qui postea in executione desistant; sicut D. Petrus eligebat mori pro Christo, & iudicabat se posse facere id quod proponebat, & tamen in executione omnino desecit, & hac columna firmissima, ad unius auri impulsu contremuit, ut loquitur Augustinus Tract. 13. in Joann. Ergo prater actum electionis indiget voluntas novo actu ad exsequendum, seu ad applicandas potentias executivas ad opus. Unde etiam Aureola martyrii non datur eligentibus per actum interiorem efficaciter mori pro Christo, sed tantum mortem actu partibus, quia scilicet in actuali tolerantia mortis, est specialis difficultas, cui speciale premium correspondet.

- 11 Denique faderet conclusio: Actus habentes idem materiale obiectum, inspectum sub diversis rationibus, essentialiter distinguuntur, ut patet in intentione, fructione, & simplici complacencia, que licet versentur circa finem, quia tamen sub diversis rationibus illam attingunt, essentialiter distinguuntur. Sed electio & usus, est terminatum ad medium, tendunt tamen in illud sub diversis rationibus; nam electio respicit ipsam ut pertinet ad ordinem intentionis, & est ultimum in eo, & effectus finis; usus vero respicit illud, ut pertinet ad ordinem executionis, & in eo est primum, & causa efficiens finis habitus in re. Ergo distinguuntur essentialiter.
- 12 Confirmatur primo: Electio est versetur circa media, specificatur tamen a fine, que est ratio formalis appetendi media in ordine intentionis. At usus non a fine, sed a mediis, ut sunt cause finis, specificationem desinit: Ergo gaudet specificativis essentialiter distinctis, & consequenter essentialiter distinguuntur.
- 13 Confirmatur secundo: Intentio que est actus efficax circa finem: distinguatur a fructione eisdem finis, quia illa illum respicit presentem: illa vero quasi futurum: Atqui etiam electio respicit media quasi futura, usus vero ut presentia: Ergo sunt actus specie diversi.

S. II.

Solvuntur objectiones.

- 14 Obijes primo cum Vasquez: D. Thomas hic art. 1. in corpore ait: *Uti primo & principaliter est voluntas tanquam primi moventis, rationis autem tanquam dirigentis, & aliarum potentiarum tanquam exequentium?* Sed actus ab ea potentia elicitur, que executive ad illum comparatur: Ergo ut non est actus a voluntate, sed ab aliis potentis exequentibus elicitus.
- 15 Confirmatur: Ex eo quod Divus Thomas docet uti esse actum rationis tanquam dirigentis, non sequitur esse actum ab intellectu elicitum: Ergo pariter ex eo quod asserat esse actum voluntatis ut primi moventis, non sequitur eum ab ipsa elici.
- 16 Confirmatur amplius: Imperium est actus voluntatis tanquam moventis: siquidem est actus intellectus ut moti a voluntate, sicut docet D. Thomas quæst. sequenti art. 1. & tamen non est a voluntate elicitus: Ergo ex eo quod usus sit actus voluntatis tanquam primi moventis, non licet colligere esse actum a voluntate elicitum.
- 17 Ad objectionem respondeo, distinguendo Minorem: Si executio active comparatur ad illum actum, concedo Minorem: si passive solum, nego Minorem & Consequentiam: potentia enim mota a voluntate, non active, sed passive comparatur ad usum, quia medio illo a voluntate applicatur ad opus. Vel aliter distinguo Minorem: Quando actus executio est, concedo Minorem: Quando est applicatio & motio ad executionem, nego Minorem, & Consequentiam: quia usus activus non est executio, sed applicatio & motio potentiarum ad executionem: subinde que non elicitur a potentia exequente, sed a movente, & que voluntas est.
- 18 Ad primam confirmationem, nego Consequentiam: cum enim uti non sit dirigere, sed movere, est illius potentie ut elicientis, cuius est ut moventis.
- 19 Ad secundam, nego etiam Consequentiam, eo eandem rationem: imperium enim non est substantiialiter motio, sed directio motiva, & ideo illius potentie est ut elicientis, cuius est ut dirigentis, non vero cuius est ut moventis. De quo infra art. 3.
- 20 Obijes secundo: Omnis actus a voluntate elicitus, est in ea tanquam in subiecto: Sed usus non subiectionem in voluntate: Ergo non est actus ab ea elicitus. Preterea Minor: Actio & passio sunt in eodem subiecto: Sed usus passivus est in potentis exequentibus: Ergo & usus activus.

Respondeo concessa Majori, negando Minorem. Ad cur-Thomas probationem dicendum est, usum non esse actionem transeuntem formaliter, sed tantum virtualiter: actio autem virtualiter transeuntem non debet esse in eodem subiecto, in quo est passio quam insert, ut patet in creatione, & aliis Dei actionibus virtualiter transeunibus.

Obijes tertio: Usus est essentialiter electio: Ergo non distinguatur ab ea. Consequenter patet, Antecedens probatur primo: Omnis actus efficax qui versatur circa utile ut tale, est electio, sicut omnis actus efficax qui circa finem ut per media consequendum existit, est intentio: At usus versatur efficaciter circa utile ut tale; Ergo est electio essentialiter.

Secundo probatur idem Antecedens: Desiderium efficax unus mediis præ alio est electio: Sed usus est desiderium efficax unus mediis præ alio; cum non sit amor specialiter distinctus, qui abstrahit a presentia & absentia, nec delectatio que supponit bonum habitum: Ergo essentialiter est electio.

Respondeo negando Antecedens. Ad cuius primam probationem respondeo, juxta dicta in ultima probatione conclusionis, distinguendo Majorem, eamque concedendo de actu efficax circa utile, ut est effectus finis in ordine intentionis, negando autem de actu qui attingit utile, prout est causa finis in ordine executionis; & sub eadem distinctione Minoris, nego Consequentiam: quia usus non attingit utile, prout est effectus finis in ordine intentionis, sed prout ipsum causat in ordine executionis.

Ad secundam probationem, sub eadem distinctione Majoris & Minoris, nego Consequentiam: dato enim quod usus sit desiderium efficax unus mediis præ alio; non tamen est electio, sed actus ab illa distinctus; ob rationem jam dictam, quia scilicet non erga medium, ut est effectus finis, sed circa finem, quem in ordine executionis causat, versatur. Dixi, dato quod sit desiderium: usus enim non est desiderium de bono futuro, sed quasi delectatio de bono ut illi presenti, non speculativa, sed practica, que boni presentiam non supponit, sed causat: sicut enim intuitio pure speculativa obiectum præsens non causat, sed causatum supponit, que vero practica est, causat presentiam obiecti, ut in tractatu de scientia Dei disp. 3. art. 2. fuisse declaravimus: ita de delectatione dicendum est. Usus tamen non est delectatio in rigore: quia in hac quiescit appetitus; in usu autem non quiescit voluntas, sed ad finem tendit.

Obijes quarto: In brutis præter affectum, quo appetitur aliquid appetit, non requiritur alius actus applicans potentiam exequentem ad opus: Ergo neque in nobis, postea electione, alius actus voluntatis ad applicandum alias facultates requiritur.

Respondetur aliqui, negando Antecedens; dicunt enim posse distinguere duos actus in appetitu brutorum, unum quod appetunt bonum delectabile sibi convenientis & proportionatum: alterum quo moventur quoad executionem ad illud; quia tamen totum hoc faciunt ex instinctu nature, proprie non utuntur, sicut nec eligunt.

Respondeo tamen, dato Antecedenti, negando Consequentiam, & pariter: brutum enim ducitur impetu & instinctu nature ad exsequendum; homo autem arbitrio & ratione, & cum quadam proportionem & commensuratione ad finem, & ad circumstantias hic & nunc occurrentes, juxta quas dispensat efficaciam, conatum, & applicationem suam ut sit major aut minor, juxta exigentiam difficultatum & negotiorum: & ideo talis applicatio, seu usus, debet esse actus voluntatis active utentis & applicantis, non vero solius facultatis motæ & applicatæ; debet etiam esse distinctus ab electione, quia post electionem mediis adhuc est in arbitrio & potestate voluntatis ipsum executionem modificare, & temperare magis vel minus, juxta circumstantias occurrentes, & exigentiam finis.

Obijes quinto: Electio est volitio efficax mediorum: Ergo per seipsum sufficiens est ad eorum executionem; & sic inutilis est usus activus, quo potentie exequentes applicantur ad opus.

Sed nego Consequentiam; Electio enim non dicitur efficax volitio mediorum, eo quod ipsa sola absque alio actu intellectus & voluntatis sufficit, ut media executioni mandentur; sed quia ad ipsam infallibiliter sequitur imperium in intellectu, & usus in voluntate, quo applicantur potentie ad exsequendum quod electum est: sicut ad intentionem efficacem sequitur infallibiliter electio mediorum.

Obijes ultimo: Voluntas per solam electionem movet & applicat intellectum ad eliciendum actum imperii, qui usus activum præcedit: Ergo etiam supposita electione potest voluntas absque actu distincto uti potentis exequentibus, & ipsas ad operationem applicare.

Respondetur aliqui ex nostris Thomistis, negando Antecedens: existimant enim quod ut voluntas utatur intellectu ad imperandum, requiritur actus distinctus ab electione, non minus quam ut utatur potentis executivis.

Sed

Sed hæc solutio & doctrina displicet: Primo quia D. Thomas hic quæst. 17. art. 3. ad 1. sic ait: *Post determinationem consilii que est iudicium rationis, voluntas eligit, & post electionem, ratio imperat ei per quod agendum est quod eligitur, & tunc demum voluntas aliter incipit uti, exsequendo imperium rationis.* Ubi S. Doctor enumerans suo ordine actus concurrentes ad opus, post electionem ponit imperium, non enumerando alium actum voluntatis, medium inter electionem & imperium, quo voluntas applicat intellectum ad imperandum: Ergo ut voluntas utatur intellectu ad imperandum, non requiritur actus distinctus ab electione. Idem sentire videtur Damascenus lib. 2. fidei cap. 22. dicens: *Voluntas post electionem, impetum facit ad operationem, & postea utitur: nam ut interpretatur D. Thomas loc. cit. in argumento sed contra, per impetum intelligit imperium.*

Secundo: Electio & usus circa idem versantur: At licet in ordine reflexo possit dari electio de imperio, distincta ab electione de mediis si expressi a voluntate appetatur in ordine ad finem, in ordine tamen directo, non datur electio de imperio, sed solum de mediis; Ergo licet in ordine reflexo, possit dari usus ab electione distinctus, applicatus ad intellectum ut imperet, in ordine tamen directo talis actus non existit.

Confirmatur: Voluntas non solum utitur intellectu ad imperandum, sed etiam seipsa ad eligendum: At ut voluntas in ordine directo se ad electionem applicet, non requiritur actus ab intentione distinctus: Ergo ut applicet intellectum ad imperandum, non est necessarius actus ab electione diversus.

Tertio: Si ad actum imperii prærequireretur usus aliquis activus ex parte voluntatis, ab electione distinctus, deberet ex parte intellectus præcedere aliud imperium, regulans huiusmodi usum: Sed hoc dici nequit, alioquin ad istud imperium requireretur alius usus, & sic infinitum: Ergo nec illud: Sequela probatur. Non alia ratione probatur necessitas imperii, distincta a iudicio regulante electionem, ad applicandum potentias exequentes ad opus, nisi quia ad talem applicationem requiritur actus ab electione distinctus; Ergo si ut applicetur intellectus ad imperium, ut usus distinctus ab electione, requiritur etiam imperium a iudicio regulante electionem distinctum.

Hæc ergo solutio prætermittenda, melius responderetur ad argumentum, concessio Antecedente negando consequentiam & pariter: Ratio discriminis est. Primo quia in exsequendo major reperitur difficultas, quam in imperando: unde licet voluntas ad applicandas potentias exequentes ad opus, unus actu ab electione distincto indiget, non tamen ad applicandum intellectum ad actum imperii. Secundo, ideo in voluntate ponimus actum distinctum ab electione, ut exequatur, & applicet potentias inferiores ad suas operationes, quia in mediis, ut ad ordinem executionis spectantibus, diversa est ratio appetibilitatis, quam supra explicuimus; que ratio, cum de imperio non militet, non est cur actus ab electione distinctus, necessarius sit, ut voluntas applicet intellectum ad imperium, sed ipsa electio, non præcisè quatenus est acceptio unus præ alio, sed quatenus ex vi prioris intentionis habet vim movendi intellectum, habebit rationem usus virtualis in ordine ad actum imperii. Idem cum proportione dicendum est de intentione, respectu consilii; nam illa est simul formaliter intentio, & virtualiter applicatio intellectus ad consultandum de mediis.

ARTICULUS II.

Utrum deus imperium in homines respectu suarum operationum?

S. I.

Præmittitur quod apud omnes est certum: & conclusio affirmativa statuitur.

Certum est, & constat ipsa experientia, imperium inter ipsos homines exerceri: quando unus est superior & prelatas, alter inferior & subditus: unde solum politicum appellatur, & ponitur in Principe vel prelatato ad gubernandos inferiores & subditos, aliud sit constituendum in quolibet homine, quo intellectus ex impulsu voluntatis denuntiat aliis potentis quid faciendum sit, ipsæque ad operandum movent. Negat Vasquez, hic disp. 49. cap. 4. & Suarez lib. 1. de legibus cap. 4. n. 11. & disp. 16. metaph. sect. 6. Affirmant vero Thomista, & plures alii. Cum quibus

Dico, imperium non est solum constituendum in hominibus, respectu aliorum sibi inferiorum & subditorum, sed etiam in quolibet respectu sui ipsius, sicut operatio. Ita D. Thomas a. 2. quæst. 83. art. 1. ubi ait: *Ad rationem pertinet non solum imperare inferioribus se-*

rentis, & membris corporis, sed etiam hominibus & subditis. Quibus verbis duplex imperium in homine agnoscit, unum politicum, in ordine ad alios homines sibi inferiores & subditos, & aliud monasticum, in ordine ad potentias inferiores, & membra corporis. Unde hic quæst. 17. art. 3. ad 1. sic habet: *Tunc demum voluntas aliter incipit uti, exsequendo imperium rationis: quandoque quidem voluntas aliter, cum aliquis imperat alteri: quandoque autem voluntas ipsius imperantis: cum aliquis imperat sibi ipsi.* Et articulis sequentibus docet actus voluntatis, appetitus sensitivi, & membrorum exteriorum, sub imperio rationis, & posse ab illa imperari. Idem colligitur ex D. Augustino libro 8. Confess. cap. 9. ubi sic ait: *Imperat animus, & movetur manus: tanta est facilitas, ut vix a servitio discernatur imperium, &c.*

Favet etiam Aristoteles 6. Ethic. cap. 10. lect. 9. apud D. Thomam, ubi synesim vel sagacitatem distinguit a prudentia, quia synesim vel sagacitas est iudicativa, prudentia vero præceptiva. *Non est autem (inquit) idem sagacitas & prudentia: prudentia namque præceptiva est: finis enim ipsius est, quidnam sit agendum aut non agendum præcipere: sagacitas vero iudicativa est solum.* Unde cum agat ibi de prudentia monastica, que ordinatur ad proprios actus, que ut ait ibidem cap. 8. *quisque atque prospicit proprium bonum, sentit finem huius esse, quid sit agendum vel non agendum homini illam habenti præcipere, ac proinde imperium dari in homine respectu suarum operationum, & non solum respectu aliorum hominis sibi inferioris & subditi.*

Neque valet quod ait Vasquez, Aristotelem per præceptum non intelligere proprie actionem imperandi, sed iudicium quo prudentia præscribit id quod agendum est, in quo se habet instar magistri imperantis & præceptivæ, & addit in hoc sensu forsan posse interpretari D. Thomam. Non valet, inquam, in primis enim cum Aristoteles dicat finem prudentie esse, quid agendum sit præcipere, quod est præceptiva; quod dominatur, & jubet, &c. quid absurdius quam per hæc omnia iudicium rationis intelligere, cum sint res nomine & significatione adeo diverse?

Deinde id ex diametro verbis & intentioni Aristotelis repugnat: ponit enim discrimen inter synesim sive sagacitatem, & prudentiam: quod prudentia est præceptiva, seu præcipit, sagacitas vero iudicativa est, & iudicat, ut patet ex verbis relatis: si autem per præcipere prudentia, intelligeret Aristoteles idem quod iudicare, ut vult Vasquez, nullam differentiam constitueret, siquidem diceret utramque esse iudicativam, & iudicare.

Exemplum etiam quod adducit Vasquez de magistro imperante, ipsi non favet: quia in Magistro, sicut in quolibet alio, alius est actus quo iudicat, & alius actus quo præcipit.

Denique D. Thomas aperte distinguit imperium a iudicio practico antecedente electionem: ait enim infra quæst. 57. art. 6. *Circa agibilia humana tres actus rationis inveniantur, quorum primus est consilium, secundus iudicare, tertius est præcipere. Primum autem duo respondet utriusque intellectus speculativus, qui sunt inquirere & iudicare, nam consilium inquisitio quædam est: sed tertius actus est proprie practici intellectus, in quantum est operativus. . . . Et ideo utriusque que est boni præceptiva, scilicet prudentis, tanquam principaliori, adiunguntur tanquam secundariæ, essentialis que est bene consiliativa, synesim, & synesim, que sunt partes iudicativæ.*

Probatur etiam conclusio ratione fundamentali. Præter electionem est ponendus in voluntate alius actus, qui dicitur usus activus, sicut probatum est articulo precedenti: Ergo præter iudicium practicum, quod antecedit electionem, ponendus est in intellectu alius actus, qui dicitur imperium, a quo voluntas dirigatur in actu utendi. Consequentia probatur: Cum enim voluntas sit appetitus rationalis, sequens directionem rationis, unicuique actuali voluntatis elicitio, correspondet necessario in intellectu actus dirigens illum.

Dices: Ad dirigendum actum usus sufficere iudicium illud practicum, quod præcessit electionem, contentum usque ad executionem, & sic non requiri actum imperii.

Sed contra primo: Articulo precedenti demonstravi, usum, usum distingui ab electione, eo quod ista fit de medio ut futuro, ille vero de medio ut hic & nunc exsequendo: Ergo etiam actus dirigens electionem, distinguatur ab actu dirigente usum. Probatur consequentia: Actus intellectus, regulans actus voluntatis, habent idem obiectum ac actus ab ipsis regulati: Ergo sicut in mediis, ut habent rationem eligibilem & exsequendum, invenitur diversa ratio formalis obiectiva utilitatis (scilicet utile ut futurum, & ut presentis) sufficiens ad specificandum & multiplicandum duplicem actum voluntatis; ita non poterit non reperiri in illis diversa ratio cognoscibilitatis obiectivæ, sufficiens ad multiplicandos duos actus intellectus, scilicet iudicium, & imperium.

Consi-

Confirmatur: Actus iudicii, ut continuatur post electionem, non proponit voluntati aliquid aliud, quam id quod proponebat ante electionem; alias non esset idem actus continuatus, sed diversus: Atqui ante electionem vel proponebat solum media ut eligenda, vel si ea proponebat etiam ut exequenda, non proponebat executionem, nisi ut futuram, & veluti distantem: Ergo post electionem non repræsentabit illam nisi eo modo, Atqui (subsumo) actus intellectus proponens voluntati executionem ut futuram & distantem, non est sufficiens ad dirigendam usum voluntatis, qui habet pro objecto medium ut hic & nunc executioni mandandum: Ergo ponendus est alius actus intellectus, qui non potest esse nisi actus imperii.

Secundo, Postea electione, & iudicio eam dirigente, adhuc est nostra difficultas ad operis executionem; unde saepe contingit aliquem bene judicare de agendis, & recte eligere, & tamen postea in executione deficere, ut ait S. Thom. infra quest. 57. art. 6. ad 2. & eleganter declarat D. Bernardus lib. 1. de consider. c. 1. his verbis: *Quæritur vis & incassum? Quæritur motus, nec promovet? Quæritur currit, & non datur ultra? entis, & non obit, portus, & non parit; tenas, & abripit? & ubi incipit, ibi desinit? & dicit adhuc oratio, succidit se? Veniunt filii usque ad partem, ait Propheta, & vires non habet parturienti.* Ergo ut executio sequatur, opus est nova directione rationis præcipientis, que dicitur imperium; & nova applicatione voluntatis, que usus actus appellatur.

Confirmatur: Ut executioni mandetur a subditis quod Princeps ab illis fieri debere iudicat necessarium, est præceptum, propter difficultatem que est in operis executione: Ergo cum similis, & non minor difficultas sit in eodem homine, respectu suarum potentiarum: ut ab his executioni mandetur quod voluntas eligit, & intellectus conveniens esse iudicat, constituendus erit in eodem intellectu actus imperii, a iudicio antecedente electionem distinctus. Unde pro tribus illis actibus tres ponuntur virtutes in intellectu: pro consilio enim ponitur Eubulia; pro iudicio seu sententia, Synesis aut Gnome; pro præcepto vero seu imperio, Prudentia; ut videtur potest apud D. Thom. loco citato, & 2. a. quest. 48. & 51. per totum. Quare non valet quod ait Vazquez, hoc scilicet referri discerni inter Synesim & Prudentiam, quod illa est bene iudicativa directe, deducendo iudicium de agendis per consultationem, illa autem supra iudicium a prudentia factum reseritur, iudicans recte & iuxta regulas prudentia iudicium esse: Non valet, inquam, Primo quia Aristoteles & D. Thom. locis citatis, per hoc distinguunt synesim a Prudentia, quod illa est bene iudicativa, illa vero præceptiva. Nec obstat quod Philosophus 6. Ethic. cap. 5. dicit prudentiam esse bene consiliari: quia ut explicat D. Thom. infra quest. 57. art. 6. ad 1. *Prudentia est bene consiliativa, non quasi consilium sit immediate actus eius, sed quia hinc actum perfecti, mediante virtute sibi adiuncta, qua est Eubulia.* Secundo, quia ad iudicandum reflexe de iudicio prudentia, an iuxta illius regulas elicium sit, habitus a Prudentia distinctus necessarius non est: sicut ad iudicandum reflexe de actu scientifico, v.g. metaphysico, non ponitur habitus distinctus ab habitu ipsam efficiente, & sic etiam non ponimus duplicem habitum electivum, unum ad rectam electionem directam, & alterum ad amorem reflexum rectæ electionis, sed idem habitus ad utrumque actum elicendum sufficit.

Denique studetur conclusio. In Principe reperitur imperium in ordine ad alios homines sibi subditos: Ergo & in quolibet homine in ordine ad potentias exequentes. Probatur consequentia. Tum quia sicut Princeps dominium habet in subditos, ita in quolibet homine ratio, adiuncta voluntate, aliis potentis dominatur: Tum etiam quia sicut in Principe est prudentia politica, ita in unoquoque homine, operante secundum rectam rationem, est prudentia moralis, cuius objectum est proprium & particulare bonum: Ergo sicut Princeps per prudentiam politicam imperat aliis, quod convenit bono communi, sic ratio per prudentiam moralem imperat inferioribus potentis, quod convenit bono particulari.

§. II.

Solvuntur objectiones.

Contra istam conclusionem obijciunt primo Adversarii: D. Thom. 2. 2. q. 83. art. 10. ait: *Oratio est actus rationis per quem aliquis superiorem deprecatur, sicut imperium est actus rationis, quo inferior ad aliquid ordinatur: At quia oratio est inferior ad superiorem, nemo potest se ipsum orare: Ergo cum imperium sit superioris ad inferiorem, nemo potest sibi imperare; & consequenter constituendum non est imperium in homine respectu suarum actionum, sed solum in Principe aut Prelato respectu subditorum.*

Respondeo imperium politicum, quod habet rationem præcepti obligantis cum vi coercitiva, participari cum oratione quod hoc quod est non esse ejusdem ad se ipsum, & quoad rationem superioris & inferioris; utrumque enim petit distinctionem suppositorum, ac superioritatem unius ad alterum: imperium autem monasticum solum requirit distinctionem potentiarum in eodem supposito, & superioritatem unius ad alium.

Ad hoc quod orare & petere, est indigentis ope alterius: nemo autem indigere dicitur illo quod habet in potestate sua, five per unam, five per aliam potentiam, & ideo ejusdem ad seipsum oratio non est. Imperare vero solum dicitur ordinationem & motionem; potentia autem exequentes, quamvis sint in eodem supposito cum intellectu & voluntate, ordinem tamen & motionem possunt ab illis recipere, ac proinde subdi imperio rationis.

Obijciunt secundo. Vel imperium deservit ad movendas potentias inferiores, vel ad movendam voluntatem: Sed ad neutrum conducit: Ergo inutile est. Minor probatur: Cum voluntas sit potentia cæca, & potentia vero inferiores non sint intellectuales; tam illa quam ista sunt incapaces percipiendi rationis imperium: Ergo illud ad movendam voluntatem, aut potentias inferiores deservire non potest.

Respondeo imperium deservire tam ad movendas potentias inferiores, quam ad movendam voluntatem, sed mediate solum ad movendas potentias inferiores, immediate vero ad movendam voluntatem, ut potentis inferioribus utatur: unde intimatio imperii fit immediate ipsi voluntati. Nec obstat quod voluntas sit potentia cæca & cognitiva exposit: nam sicut oculus videt toti corpori, & non solum sibi, ita intellectus intelligit omnibus potentis: unde sicut non est necesse, quod pes vel manus videat, ut dirigat ab oculis, sed oculi vident pro manibus, & pro pedibus: ita non est necesse, quod voluntas cognoscat, ut moveatur ab intellectu ad elicendum usum, & applicandam potentias exequentes ad opus: nam ut ait D. Thom. hic art. 5. ad 2. licet voluntas non intelligat, tamen ipse homo intelligit, & per imperium sibi loquitur, sibi intimat, sibi que præcipit, ut media voluntate applicet potentias inferiores. Ad hoc quod, si hoc argumentum valeret, non solum probaret quod voluntas non esset capax intimationis imperii, sed etiam quod esset incapax regulari per iudicium rationis, & ab eo obiective moveri; si quidem neque hoc iudicium posset percipere.

Instabis: Vel imperium est necessarium ad movendam voluntatem quoad specificationem, vel quoad exercitium? Ad neutrum: Ergo inutile & otiosum est. Minor quoad primam partem videtur manifesta, iudicium enim præcedens electionem, cum distet media non solum esse eligenda, sed etiam exequenda, sufficiens est ad movendam voluntatem ad executionem mediorem quoad specificationem. Probatur vero quantum ad secundam, Voluntas ratione sui est primum movens quantum ad exercitium: Ergo non potest ab intellectu quoad exercitium moveri.

Respondeo negando Minorem, quoad utramque partem, & ad probationem prima dicendum, quod licet iudicium electionem regulans, proponat media ut exequibilia, & hic & nunc eligenda: non tamen proponit illa ut electa, & hic & nunc exequenda; unde ad hoc secundum requiritur alius actus intellectus, subséquens electionem, & regulans usum, quem vocamus imperium.

Ad probationem per secunda parte, concedo Antecedens, nego Consequentiam: licet enim voluntas sit primum movens, quantum ad exercitium, ac proinde moveat, quoad exercitium, per se primo illi conveniat: hoc tamen non obstat, quin alicui actui intellectus, hoc secundario, & ex consequenti, ac per participationem a voluntate competere possit. Sicut a pari ordinatio, que est propria intellectus, participatur ab aliquo actu voluntatis, nempe ab electione, ut supra ostendimus, & variis exemplis ex D. Thom. q. 22. de verit. art. 13. desumptis declaravimus.

Dices: Licet inter duo possit mutua causalitas in diverso genere causæ intervenire, non tamen in eodem genere causæ: At si intellectus per actum imperii moveat voluntatem, quantum ad exercitium, daretur inter illas duas potentias mutua causalitas & dependencia in eodem genere causæ efficientis, cum etiam voluntas intellectum quantum ad exercitium moveat: Ergo &c.

Respondeo distinguendo Majorem: non tamen in eodem genere causæ; respectu ejusdem effectus, concedo majorem, respectu diversi, nego Majorem, & sub eadem distinctione Minoris, nego Consequentiam. Nam voluntas per actum electionis movet intellectum ad imperandum executionem mediorem: ipse vero intellectus per actum imperii, efficaciam motivam & præcedenti electione participantem; movet voluntatem quoad exercitium; non ad ipsam electionem; que est actus imperii; sed ad aliam actum distinctum; scilicet ad usum actuum, quo potentia externæ applicatur ad executionem mediorem.

Si autem quæras, cur voluntas, que est primum movens quantum ad exercitium, ad hujusmodi actum seipsum sine interventu imperii moveat non possit?

Respon-

Respondeo hoc provenire ex eo quod, licet habeat virtutem ad movendum se, & alias potentias, absolute, non tamen per modum ordinationis; hoc enim est proprium intellectus, cuius est ordinare unum ad aliud, ut patet ex infra dicendis.

Obijciunt tertio: Si imperium esset necessarium ad usum actuum, sequeretur istum actum non esse liberum, sed necessarium: Consequens est falsum: Ergo &c. Sequela probatur: Necessitas antecedens tollit libertatem ab actu quem antecedit: At si imperium sit necessarium ad usum: inducet necessitatem antecedentem talem actum: Ergo ejus libertatem destruet. Probatur Minor: Necessitas se tenens ex parte actus primi, est necessitas antecedens; unde visio beatifica necessitat in patria ad amorem, quia ex parte actus primi se tenet, & necessitatem inducit: At imperium se tenet ex parte actus primi regulantis usum, & aliunde ex illo necessario sequitur: Ergo in illum actum necessitatem antecedentem inducit.

Respondeo negando sequelam. Ad probationem nego Minorem. Ad hujus vero probationem, distinguo Majorem: necessitas se tenens ex parte actus primi, est necessitas antecedens; si proveniat ex aliquo actu consecuto ad nostram libertatem, & in illa contento, nego Majorem: si non ita contingat, & in illa contento, nego Majorem: si non ita contingat, transeat Major; & sub eadem distinctione Minoris, nego Consequentiam. Nam licet postio imperio usum necessario sequatur, & licet imperium se tenent ex parte actus primi; quia tamen ad electionem liberam sequitur, & in nostra potestate constitutum est; hinc fit non inducat necessitatem antecedentem, libertati contrariam, sed consequentem tantum, seu infallibilitatis, que libertatem compatitur.

Obijciunt quarto: Cum quis intendit, eligit, vel similes actus producit, illos in seipso experitur: Sed actum imperii nullus experitur in se: Ergo talis actus est ficticius, docti non experiantur, nec discernant hujusmodi imperium, bene tamen docti & prudentes, quando ad id advertunt. Unde Propheta cum propria anima loquens, & eam determinans & stabilens in bono, sic ait Psal. 114. *Convertere anima mea in requiem tuam: & Psal. 44. Quare exiit anima mea, & quare conturbas me? spera in Deo.* Et Augustinus ubi supra, ejusdem ad seipsum duplex agnoscit imperium; unum perfectum & efficax, quod ferit forter effectum; & aliud imperfectum & fluctuans, quod sibi plene non subjicit mentem. Est tamen advertendum, quod cum talis actus velocissime transeat, raro ad illum advertimus, sicut etiam, ob eandem rationem, alii actus tam intellectus quam voluntatis, ut dictio, usus activus, & similes, non percipiuntur a nobis.

ARTICULUS III.

Utrum imperium sit actus rationis & quis?

§. I.

Prima difficultas resolvitur.

Deo primo: Imperium est substantialiter actus intellectus, præsupponit tamen necessario actum voluntatis. Ita D. Thomas hic art. 1. & alii Theologi communiter, contra Durandum, Henricum, & Almainum, qui doceant esse actum voluntatis, supponentem actum rationis, & contra Gregorium & Richardum, qui volunt esse quid compositum æqualiter ex actu utriusque potentia: in quam sententiam inclinat etiam Suarez lib. 10. de legibus cap. 15. Conclusio autem procedit non solum de imperio monastico, de quo agitur articulo præcedenti, sed etiam de politico, quo princeps & superior imperat sibi inferioribus & subditis, de quo agitur in materia de legibus.

Probatur prima pars: primo quia imperium est præcipuus actus prudentia, ut ex Aristotele & D. Thoma articulo præcedenti ostendimus: unde dicebat olim Archichas Pithagoreus: *Exercitium alicui regi, navigium nauclerus, mundum Deo, hominem mens, mentem prudentia:* Atqui prudentia est virtus intellectualis, ut docet Philosophus 6. Ethic. cap. 4. & D. Thomas infra quest. 47. art. 4. Ergo imperium est actus ab intellectu elicitus, & in eo receptus.

Dices: Oratio est in intellectu, & tamen religio, a qua procedit, est in voluntate: Ergo licet imperium sit actus prudentia, que in intellectu residet, non recte colligitur, illud ab intellectu elici, & in eo subsistere.

Sed contra: Licet aliquando contingere possit, quod actus minus principalis & secundarius alicujus virtutis, ut oratio respectu religionis, sit in alia potentia, in qua non est virtus; id tamen non contingit in actu præcipuo & primario, qualis est actus imperii respectu prudentia: Ergo ex eo quod imperium sit actus prudentia, que est virtus intellectualis, recte inferitur, illud ab intellectu, non autem a voluntate elici.

Probatur secundo eadem pars: Sicut obedire pertinet ad inferioriorem, ita imperare ad superiorem; quia correspondent sibi invicem, imperare & obedire: Sed ratio seu intellectus est id quod in homine superius & præstantius est, juxta illud Aristotelis 10. Ethic. c. 7. *Mens est eorum omnium que in nobis sunt præstantissima:* Ergo imperare ad intellectum pertinet.

Confirmatur: Lex est quoddam præceptum & imperium: Atqui lex non est actus voluntatis, sed intellectus; unde nomine legis in Scriptura significatur, ut patet ex illo Prov. 6. *Mandatum lucerna est: & lex lux;* & cap. 8. gubernare & condere leges, attribuitur sapientia, que in intellectu residet, nam loquens de se Divina Sapientia ait: *Per me reges regnant, & legum conditores iusta decernunt: per me Principes imperant, & potentes decernunt iustitiam.* Ergo imperium non est actus voluntatis, sed intellectus.

Probatur tertio eadem pars ratione D. Thomæ hic art. 1. Imperare alicui est ordinare ipsum ad aliquid, eliminando & denunciando quid debeat agere, vel omittere: Sed ordinare, intimare, & denunciare, solum ad rationem pertinet: Ergo imperium est actus rationis. Major partem non potest enim superior aliquid velle & imperare, nisi ad hoc agendum hominem ordinet, ei intimando vel denunciando ut illud faciat. Minor vero probatur, quoad utramque partem. Nam in primis ordinare dicitur comparationem unius ad alterum: Ergo formaliter includit actum rationis conferentis.

Confirmatur: ut enim ait Cajetanus hic art. 1. *Quicquid ordinis in naturalibus & voluntariis est, a ratione proficiscitur, & in illam resolvitur; opus enim naturæ, est opus intelligentia, & electionis in quibus maxime apparet oratio, quia sunt eorum que sunt ad finem, propter finem, a consilio proficiscuntur, ordinante hoc ad illud.*

Deinde intimatio & denunciatio, nihil aliud est quam quedam manifestatio, seu declaratio, & locutio: At manifestare & loqui non pertinet formaliter ad voluntatem, sed ad intellectum, qui est veluti os aut lingua substantia spiritualis, juxta illud Psal. 36. *Os iusti meditabitur sapientiam;* & licet in voce & scriptura sit manifestatio & locutio, tamen non est ibi, nisi quantum significat locutionem, que est in intellectu, nam voces & scripturae sunt signa conceptuum: Ergo ordinare, intimare, & denunciare, solum ad intellectum pertinet.

Dices: Imperium non solum ordinationem & intimationem, sed etiam motionem includit: Ergo cum ordinatio & intimatio ad intellectum pertineant, motio vero ad voluntatem, debet imperium pertinere ad utramque potentiam, & esse quid compositum ex actu intellectus & voluntatis.

Sed contra: Imperium apud omnes Theologos & Philosophos, unum aliquid denotat, seu unum hominis actum, sicut intentio, electio, consilium, & alii actus humani: Ergo sicut illi ex actibus intellectus & voluntatis non componuntur ex æquo, sed unum important essentialiter & in resto, alium vero præsuppositivè tantum & de connotato, ita & imperium.

Confirmatur: Quando ad aliquid constituendum concurrunt actus duarum potentiarum; que non simul, neque ex æquo possunt concurrere, sed una essentialiter est prior altera, & cum subordinatione se habent, non possunt etiam tales actus illarum potentiarum ex æquo & simultanee concurrere, sed solum cum ea subordinatione, qua potentia ipsæ, a quibus procedunt, se subsistent; constat autem quod intellectus & voluntas se habent ut potentia essentialiter subordinate, quarum una est prior altera: si quidem una movet alteram, & influit in illam: Ergo actus qui ex illis potentis procedunt, non possunt ex æquo, & quasi simultanee consistere, seu componere actum imperii, sed cum subordinatione unius ad alterum, & prioritate unius, ac posterioritate alterius: atque adeo in uno debet consistere essentialiter seu substantialiter, nempe in ordinatione intimativa; in altero vero, scilicet in motione voluntatis, solum causaliter & præsuppositivè. Sicut & contra electio materialiter & electivè pertinet ad voluntatem, ad intellectum vero formaliter tantum & præsuppositivè, ut disp. 8. art. 1. ostendimus.

Ex quo probata manet secunda conclusio pars, que assertit imperium, actum voluntatis necessario præsupponere: supponit enim electionem voluntatis, a qua efficaciam motivam, seu vim movendi quoad exercitium participat.

Ad hoc quod, imperium est actus formaliter liber; nam prudentia, cuius est actus, ducitur arbitrio non influit: Sed omnis libertas que in actibus intellectus reperitur, a præsupposito actu voluntatis derivatur: Ergo imperium actum voluntatis necessario præsupponit. Unde Math. 8. postquam leprosus dixit Christo, *Domine si vis, poter me mundare,* Christus subjunxit: *Volo, mundare.* Que verba (ut ibidem notat Hieronymus) non sunt conjunctim legenda, ut plerique Latinorum putant, sed divinitim & separatim, ut primum dicitur: *Volo, deinde impero:* per hoc inveniens, imperium actum voluntatis necessario præsupponere.

supponere, & ab eo totam suam efficaciam ac vim impulsivam mutuari.

§. II.

Alia difficultas expellitur.

68 Dico secundo, Imperium non esse iudicium practicum intellectus, sed dictamen aliquod mentale, per verbum imperativi modi expressum, quo sicuti dicitur: fac hoc. Est contra aliquos ex nostris Thomistis, qui docent imperium consistere in iudicio practico subsequente electionem quod iudicium practice practicum appellatur, ut illud distinguat a iudicio regulante electionem, quod practicum simpliciter dicitur.

69 Probatur primo ex Aristotele, & D. Thoma, qui, ut videmus articulo precedenti, tres actus circa agibilia distinguunt, nempe consiliari, iudicare, & precipere, atque ad eos efficiendos diversas virtutes ordinari affirmant; ad bene consiliandum Eubuliam, ad recte iudicandum Senesim & Gnomem; ad bene imperandum Prudentiam: Syntunt ergo quod iudicare & imperare sunt actus distincti, alias non constituerent ad illos diversas virtutes.

70 Probatur secundo: In omni iudicio intellectus invenitur veritas vel falsitas: Sed in imperio neque veritas neque falsitas reperitur: Ergo imperium non est iudicium etiam speciale, proxime dirigens ad operationem. Minor probatur. Nam quando aliquis imperat alteri, fac hoc, neque dicit verum, neque falsum; quia non asserit aliquid esse vel non esse, unde aliquis non dicitur vere vel falso alteri imperare, sed bene vel male: Ergo in imperio neque veritas neque falsitas reperitur.

71 Confirmatur: D. Thomas 1. perihem. lect. 7. dividit orationem perfectam in quinque species, nempe enunciativam, deprecativam, imperativam, interrogativam, & vocativam; docetque solum enunciativam significare conceptum intellectus, in quo est verum vel falsum: Sed oratio imperativa, imperium intellectus significat: Ergo in eo neque veritas neque falsitas reperitur.

72 Probatur tertio. Imperium non est iudicium antecedens electionem; nam ut ait D. Thomas hic art. 3. ad 1. Post electionem ratio imperat: neque iudicium eam subsequens, quia tale iudicium habet modum indicativi, scilicet, hoc faciendum est, imperium autem explicatur per verbum imperativi, v. g. fac hoc; unde D. Thom. hic art. 1. in corp. sic ait: Ratio potest aliquid intimare vel denuntiare dupliciter: uno modo absolute, qua quidem intimatio exprimitur per verbum indicativum modum; sicut si aliquis dicitur, hoc est tibi faciendum: alioquin autem ratio intimat aliquid aliquid, movendo ipsum ad hoc: Et talis intimatio exprimitur per verbum imperativi modi, puta cum dicitur, fac hoc. Ergo imperium non consistit in iudicio practico, sed in alio dictamine intellectus, per verbum imperativi modi expresso: unde posito iudicio practico in Principio de eo quod conveniens est ut subditus observet, adhuc non est lex, nec obligatio, donec per verbum imperativi modi, iudicium illud practicum, & voluntas Principis intimetur. De quo Theologi infra q. 90. art. 1.

§. III.

Solvuntur objectiones.

73 Obijcies primo contra primam conclusionem: D. Aug. 1.8. Contest. c. 9. dicit voluntas est qua imperat. Et D. Thom. infra q. 71. art. 6. ad 2. probat quod prima causa peccati est voluntas, quia ipsa imperat omnes actus voluntarios, in quibus solum invenitur peccatum. Et hic q. 17. in principio: Considerandum est (inquit) de actibus imperatis a voluntate. Ergo ex utroque S. Doctore, imperium non est actus intellectus, sed voluntatis.

74 Respondeo, utrumque Sanctum Doctorem aperte suam mentem declarare. Augustinus enim in eodem capite dicit: Imperat animus ut velle animus. Et lib. 1. de libero arbitrio c. 8. docet omne malum nostrum esse, appetitum non obtemperare rationi imperanti. Item D. Thomas hic art. 1. concludit quod imperare est actus rationis, presupponit actum voluntatis. Et in 4. dist. 15. q. 4. quaestione 1. ad 3. ait: Proprie accipiendum imperium, non est voluntatis, sed dupliciter dicitur voluntas imperare: uno modo per quamdam interpretationem, sive equivalenciam: quia enim imperans, per imperium suum movet, ideo actus animi, ad quem motus statim sequitur, imperium dicitur; & quia ad actum appetitivum, si sit completus, statim sequitur motus in corporibus organici, ideo appetitiva virtutes dicuntur imperantes motum: alio modo, in quantum principium imperii in voluntate est, ad hoc enim aliquid in finem suum, quod ad imperium pertinet, presupponit appetitum finis, & est quoddam prospectus illius; & propter hoc potentia vel ars operantis, seu habitus qui sunt circa finem, dicuntur imperare illis qui sunt circa ea qua sunt ad finem: & secundum hoc voluntas qua habet finem pro objecto dicitur imperare, in quantum im-

perium quod est actus rationis, in voluntate incipit, ad quam pertinet desiderium finis.

Quando ergo D. Augustinus & S. Thomas docent voluntatem imperare, vel loquantur de imperio large & improprie sumpto, prout significat idem quod movere in finem: quo pacto caritas actus omnium virtutum imperare dicitur, quatenus ex motione caritatis, actus omnium aliarum virtutum ad dilectionem Dei, seu ad Deum summe dilectum ordinatur, vel si loquantur de imperio stricte sumpto, de quo in presenti agimus, solum intendunt illud esse a voluntate, non substantialiter & elicitive, sed casualiter & originative: quia voluntas ex intentione finis, & electione mediorum, movet intellectum ad elicendum actum imperii.

Obijcies secundo: Ad eandem potentiam debet imperium pertinere, ad quam pertinet lex; cum imperare seu precipere sit actus legis, ut docet S. Thomas infra q. 91. art. 1. Atqui lex non pertinet ad intellectum, sed ad voluntatem: Ergo nec imperium. Minor probatur: non enim quod Principes novit, aut bene intellexit, sed quod Principi placuit, legis habet vigorem, ut dicitur in lege 1. ff. de consil. Principis; & S. Augustinus lib. 4. de civit. Dei cap. 6. ait: Arbitria Principum pro legibus erant. Et Cicero lib. 1. de legibus docet, legem ab electione dictam esse: Ergo lex non ad intellectum, sed ad voluntatem pertinet. Unde etiam saepe Scriptura legem Dei exprimit nomine voluntatis divinae, ut patet ex illo Psalm. 102. Notas fecit vias suas Moyses, filius Israel voluntates suas.

Respondeo negando minorem: lex enim est actus rationis & non voluntatis, ut docet S. Thomas infra q. 90. art. 1. & alii Theologi communiter. Ad testimonium quoque in contrarium allegatur, dicendum est cum M. Soto lib. 1. in contrarium allegatur, dicendum est cum M. Soto lib. 1. in de iustitia q. 1. art. 1. illa non denotare, legem esse actum de iustitia q. 1. art. 1. illa non denotare, legem esse actum de voluntatis, sed solum ipsam praesupponere: nam quod Principi placuit, legis habet vigorem, si mente prius, deinde voce precipiatur; & arbitria Principum pro legibus erant, cum edicto precipiebantur; lexque ab eligendo dicitur, quia electionem Principis sequitur, cum scilicet precipitur quod Princeps elegit. Denique lex Dei in Scriptura sacra, voluntas ejus appellatur, vel quia voluntatem Dei supponit, vel quia est signum illius: nam inter signa voluntatis divinae, quae recenset D. Thom. 1. p. q. 19. art. 12. unum est lex, seu praecipium. Vel denique mandata Dei, nomine voluntatis, interdum significantur, quia includunt voluntatem, tanquam id quod explicat & denunciant: interdum vero appellantur iudicia, iuxta illud Psalm. 147. Non fecit saliter omni nationi, & iudicium suum manifestavit eis, quia constituent formaliter in actu intellectus, ordinante & denuntiante Dei voluntatem.

Obijcies tertio: Ad eam potentiam formaliter pertinet imperium, ad quam pertinet dominium, cum imperare sit proprius actus domini, & superioris in subditis: Sed dominium formaliter residet in voluntate (qua aliarum potentiarum domina seu regina appellatur) non vero in intellectu. Ergo imperium est formaliter actus voluntatis, licet directive & praesuppositivo sit actus rationis.

Respondeo distinguendo Majorem: ad quam pertinet dominium, quoad vim movendi, nego Majorem: quoad vim denuntiandi, intimando, & ordinando, concedo Majorem. Similiter distinguo Minorem: dominium residet formaliter in voluntate, quantum ad vim movendi & applicandi, concedo Minorem: quantum ad vim denuntiandi, intimando, & ordinando, nego Minorem, & Consequentiam. Dominium itaque duo dicit, scilicet efficaciam motivam, & vim denunciativam ac directivam: primum ad voluntatem pertinet, quod idcirco aliarum potentiarum domina & regina appellatur, nam motio earum, quantum ad exercitium, a voluntate incipit: alterum vero ad intellectum, cuius est ordinare, denunciare, & intimare; unde etiam rex aliarum potentiarum dicitur, quia illas regit mediante prudentia. Imperium ergo pertinet substantialiter ad potentiam, ad quam pertinet dominium, non quoad vim movendi, sed quoad vim dirigendi: quia cum pertinet ad imperium rationaliabiliter procedere, debet non tantum movere & impellere subditos, sed rationaliabiliter & moderate regere, quod fit per rationis directionem.

Obijcies quarto contra secundam conclusionem: Omnis actus intellectus, vel est simplex apprehensio, vel iudicium, vel discursus, non enim alia nisi tres ille mentis operationes a Philosophis assignantur: Sed imperium non est simplex apprehensio, vel discursus, ut patet: Ergo si sit actus intellectus, necessario debet esse iudicium practicum.

Respondeo ex D. Thoma 2. 2. q. 83. art. 1. ad 3. quod licet in intellectu speculativo non inveniantur nisi tres actus assignati, plures tamen alibi reperiuntur in ratione practica, quae non solum habet commune cum speculativa quod inquirat, inveniat, & de inventis iudicet, sed insuper habet tanquam sibi proprium, quod ordinat ad opus: dirigit autem ad opus (ut docet idem S. Doctor 1. perihem. lect. 7.) vocando ad attendendum mente, interrogando ad re-

ad respondendum voce, & ad exequendum deprecando & imperando; unde vocatio, interrogatio, deprecatio, & imperium, sunt actus rationis practici, in quibus non continetur verum vel falsum formaliter. Ob quam rationem in dialecticis institutionibus docetur esse quoddam orationem non enunciativam, nec significans verum aut falsum formaliter, & has esse orationes vocativas, interrogativas, imperativas, & optativas.

81 Adverte tamen, quod licet imperium non sit formaliter iudicium, in illo tamen iudicium aliquod virtuale reperitur; aequipollet enim huic iudicio: hoc tibi faciendum est; vel expediat tibi ut hoc facias, & ideo dicitur iudicium practice practicum, ad distinctionem iudicii antecedentis electionem, quod licet sit practicum respectu electionis, efficaciter movendo hic & nunc voluntatem ad eam elicendam, est tamen practicum tantum speculative respectu executionis mediorum, quia solum proponit ejus convenientiam per modum simplicis enunciationis, non vero per modum intimacionis impulsivam.

82 Ex dictis inferes, actum imperii sic posse describi: Imperium est ordinatio, cum motione quadam, intimatio aliorum operis exequendi. Imperium enim, ut supra vidimus, tria importat, seu ex triplici actu coalescit, nempe ex motione, directione, & intimacione: primum habet a voluntate, quae est primum movens quantum ad exercitium; alia vero ab intellectu, ad quem pertinet ordinare & loqui. Nam illa duo potentia in suis operationibus se mutuo juvant: intellectus dirigit voluntatem, & illam determinat quantum ad speciem actus, & voluntas movet & applicat intellectum, illumque determinat quantum ad exercitium. Quod per mutuum ceteri & claudi auxilium, bellissime expressit Alciatus in hoc emblemate.

Lupulem subulatum hyemeris fert lumine captas, Et socii hoc oculis manera revolvunt. Quo caret alteruter; concors hoc postat uterque: Mutuas ille oculos, mutuat ille pedes.

ARTICULUS IV.

Ad ad omnes alios liberos voluntatis supponatur rationis imperium?

§. I.

Duplici conclusionem difficultatem resolvitur.

83 Dico primo, primum actum liberum voluntatis, qualis est simplex volitio vel intentio finis, non praesupponere rationis imperium. Est contra Alvarez, Martinez, & alios, qui ad omnem actum liberum, etiam si sit prima volitio finis, voluntate praesupponit imperium.

84 Probatur primo ex D. Thoma hic art. 5. ubi tertio loco sibi obijcit, quod si ad omnem actum voluntatis supponitur imperium, cum ad omne imperium debeat praesupponi aliquis actus voluntatis, sequitur quod datur processus in infinitum, & sic respondet: Cum imperium sit actus rationis, ille actus imperat qui rationi subditur, primum autem voluntatis actus, ex rationis ordinacione non est, sed ex instinctu naturae, aut supposito causa, ut supra dictum est (scilicet qu. 6. art. 4. ut notatur in margine) & ideo non oportet quod in infinitum procedatur. Ubi nomine primi actus, non intelligit aliquem actum omnino naturalem & necessarium, sed actum liberum quo primo aliquis incipit velle finem, sive volitione simplicis, sive intentione efficaci: ut patet tum ex textu articuli ad quem se remittit, in quo ponit exemplum, cum quis incipit velle sanari, tum ex ratione quam adducit, nam primus actus liber voluntatis non ex rationis deliberacione, sed ex speciali Dei dictamine & instinctu procedit, ut ex eodem S. Doctore supra Disp. 4. art. 2. ostendimus.

85 Probatur secundo: Imperium est actus prudentiae, ut supra vidimus: Sed prudentia non versatur circa finem, sed solum circa media, ut docet Aristot. 6. Ethic. c. 12. Ergo simplex volitio vel intentio finis, non supponit rationis imperium.

86 Confirmatur: Prudentia est praecipua eorum de quibus eubulia recte consistatur, ut ex Aristotele docet D. Thomas 1. p. q. 22. art. 1. ad 1. Sed consultatio non est de fine, sed tantum de mediis, ut ostendimus disputatione precedenti: Ergo prudentia non est praecipua actuum qui versantur circa finem.

87 Probatur tertio: Imperium est actus liber, alias actus voluntatis qui ex ipso procedunt, liberi esse non possunt: Sed non potest esse liber, nisi supponat actum liberum voluntatis a quo libertatem participat: Ergo imperium necessario aliquid actum liberum voluntatis supponit, & per consequens primus actus liber voluntatis, non potest esse ex rationis imperio.

88 Respondent Adversarii negando Minorem: nam licet imperium non supponat actum liberum, distinctum ab eo quem regulat, potest tamen participare libertatem ab eodem actu quem imperat, interveniente inter utrumque actum mutua causalitate.

Theol. Genev. Tom. III.

Sed contra primo: D. Thomas loco supra relato, ut 89 videt processum in infinitum inter actum intellectus imperantem, & actum voluntatis imperatum, recurrit ad hoc quod primus actus voluntatis non cadit sub imperio rationis: At si imperium libertatem venaretur ab actu a se imperato, ob diversum modum causandi, frustra D. Thom. ad illam solutionem recurreret: Ergo sic recurrens, manifeste sentit non posse imperio libertatem communicari ab actu quem imperat, sed necessario ab alio actu distincto ab imperato libertatem recipere.

90 Secundo: Si hac solutio valeret, sequeretur quod prima apprehensio finis, regulans actum voluntatis simpliciter primum, non esset necessaria, sed libera: At hoc dicitur nequit: Ergo, &c. Minor patet: nam prima cogitatio, & prima apprehensio finis, non pendet ex nostra libertate, sed causaliter a Deo in nobis, seu abique libera applicatione nostri intellectus. Sequela vero Majoris probatur: nam postquam inter illos actus mutua intervenire causalitas, qualis, in sententia Adversariorum, reperitur inter imperium & actum imperatum: Ergo si imperium, ratione hujus mutuae causalitatis, potest participare libertatem ab eodem actu quem imperat, etiam prima apprehensio finis, a simplici ejus volitione vel intentione quam regulat, potest libertatem recipere.

Denique suaderi potest conclusio sequenti discursu: Actus intellectus, essentialiter praesupponens actum voluntatis, nequit antecedere primam volitionem finis: Sed imperium est actus rationis, essentialiter praesupponens actum voluntatis: Ergo primam volitionem finis praecedere nequit. Major patet ex eo quod prima volitio finis non praesupponat alium actum voluntatis. Minor autem probatur. Actus rationis, habens vim movendi quoad exercitium, praesupponit essentialiter actum voluntatis: Sed imperium est actus rationis, habens vim movendi quantum ad exercitium; per hoc enim distinguitur a iudicio, quod iudicium habet solum offendere quid sit agendum, imperium vero habet ordinare ad operandum, cum quadam motione, quam ab electione participat: Ergo imperium actum voluntatis necessario praesupponit. Major probatur, quia cum voluntas sit primum movens quantum ad exercitium, & consequenter intellectus secundum tantum movens, & secundum movens non movat nisi in virtute primi, oportet quod actus rationis, movens quoad exercitium, praesupponat actum voluntatis, a quo trahit vim movendi.

Nec valet si dicas cum Adversariis, quod licet actus rationis, antecedens primam intentionem finis, potest ab illa libertatem recipere, ita & vim movendi quoad exercitium. Esto enim intentio postquam dare actum antecedenti libertatem (quod tamen falsum esse supra ostendimus) non tamen vim movendi quoad exercitium, cum illa careat: voluntas enim non se movet, sed movetur a Deo in prima intentione finis, ut supra Disp. 5. artic. 2. ostensum est.

93 Dico secundo, electionem non praesupponere imperium formale, sed duxitaxat virtuale. Ita Conradus, Soto, & alii, contra Cajetanum, Medinae, & alios qui ponunt duplex imperium in voluntate, unum quo quis per prudentiam imperat sibi ut eligat; & hoc praecipuum est causa electionis: alterum quo exequitur id quod eligit, & hoc imperium est effectus electionis & causa usque & executionis.

94 Probatur prima pars ex D. Thom. hic art. 3. ad 1. ubi sic habet: Non omnis actus voluntatis praecedat huic actum rationis qui est imperium, sed aliquis praecedat, scilicet electio, & aliquis sequitur, scilicet usus: quia post determinationem consilii, quae est iudicium rationis, voluntas eligit, & post electionem ratio imperat ei per quod agendum est quod eligitur, & tunc demum voluntas incipit uti, exequendo imperium rationis. Ubi D. Thom. expresse docet, post iudicium rationis, quod est determinatio consilii, voluntatem eligere: At si praeter iudicium rationis, imperium etiam ad electionem necessarium esset, non assereret post iudicium subsequi electionem, sed post imperium: Ergo manifeste sentit imperium esse solum necessarium ad usum, applicantem potentias exequentes ad opus.

95 Probatur secundo ratione: Est intentio possit imperio de electione faciendi libertatem communicare, non tamen potest ei communicare efficaciam, At hoc secundum est de ratione imperii: Ergo electionem non potest imperium precedere. Probatur Major: Efficacia imperii est circa hac determinata media eligenda praesupponit: Sed hoc arbitrio voluntatis eligentis relinquuntur: Ergo ab intentione communicari nequit imperio efficacia determinata circa hac media praesupponit.

96 Explicatur amplius. Non solum efficacia, sed etiam determinatio efficaciae, debet a voluntate intellectui communicari: At si imperium electionem praecedat, determinatio efficaciae non a voluntate incipiet, sed ab intellectu, cum actus voluntatis praecedens imperium, scilicet intentio, est efficax sit, determinata tamen efficacia circa media non gaudeat, sed indifferenti ad hac vel illa media: Ergo imperium electionem non praecedat.

Dices:

97 Dices: Ex hac ratione sequitur, quod quando ad finem intentionem efficaciter non est nisi unum medium, iudicium electionem regulans obtemperat rationem imperii, cum tunc supponat intentionem determinatam ad tale medium, ex qua possit ad iudicium de medio derivari efficaciam impulsivam.

Sed nego sequelam: nam etiam in tali casu iudicium illud regulans electionem, non habet vere & proprie rationem imperii: non quia tunc caret efficaciam circa tale medium, sed quia se habet per modum iudicii componentis, ac per modum indicativi exprimitur: imperium autem vere & proprie dictum, non est iudicium aut compositio, sed dictamen aliquod mentale, per verbum imperativi modi expressum, ut articulo precedenti docuimus.

98 Secunda pars conclusionis, quae assertit electionem imperium virtuale supponere, breviter suadetur. Electio quantum ex vi prioris intentionis habet vim movendi intellectum ad actum imperii, habet rationem usus virtualis in ordine ad talem actum, ut art. 1. in solutione ultimi argumenti insinuavimus. Sed usus virtualis supponit imperium virtuale a quo dirigitur: Ergo etiam electio imperium aliquod virtuale rationis presupponit. Quare S. Thomas hic art. 3. ait: Sicut voluntatis utentis ratione ad imperandum, praedit ipsam imperium: ita etiam potest dici quod & ipsum usum voluntatis praedit aliquod imperium rationis, eo quod usus harum potentiarum supra seipsos invicem reflectuntur. Sicut ergo electio, quatenus habet vim movendi intellectum ad actum imperii, est usus quidam virtualis: ita & iudicium eam antecedens & regulans, prout dicitur cum quadam motione (quam ex intentione precedenti participat) quod hic & nunc ponendus est actus electionis, seu quod voluntas hic & nunc applicanda est ad electionem, habet rationem virtutis imperii. Unde quamvis in ordine directo, electio praecedat imperium, ut docet S. Thom. loco supra adducto: in ordine tamen reflexo, imperium quoddam virtuale & reflexum praecedat consensum & electionem, & ad utrumque actum praerequiratur.

§. II.

Solvuntur Objectiones.

99 Obijcies primo contra primam conclusionem: Imperare est intimare voluntati hic & nunc actum esse exercendum: Sed intellectus intimat voluntati hic & nunc exercendam esse primam intentionem, alias voluntas nunquam exerceret eam: Ergo datur imperium ad primam intentionem.

100 Respondeo imperium non solum dicere imitationem, sed etiam motionem quantum ad exercitium: actus vero intellectus precedens primam intentionem, non habet hanc motionem, ut probatur est: quia voluntas non movetur in hac intentione, sed a solo Deo movetur. Unde inter iudicium antecedens intentionem finis, & iudicium praecedens electionem mediorum, hoc reperitur discrimen, quod iudicium antecedens intentionem, non presupponit in voluntate alium actum priorem, a quo participet vim movendi, quantum ad exercitium, bene tamen iudicium quod electionem praedit: illud enim supponit intentionem finis, quae hoc ipso quod est virtualis volitio electionis, habet vim movendi ad exercitium ejus, & ideo habet rationem imperii virtualis, non tamen imperii formalis, quia nec gaudet determinata efficaciam circa hanc media in particulari, nec per verbum imperativi, sed indicativi modi exprimitur, ut antea ponderatum est.

101 Obijcies secundo: Posita quacumque cognitione, & quocumque iudicio indifferente ex parte intellectus, voluntas manet indifferens ut intendat vel non intendat hanc finem: Ergo indiget imperio, ut hanc potius quam alium finem intendendo determinetur.

Sed negatur consequentia: nam ad primam intentionem homo nec se movet, nec se determinat, sed specialiter movetur ac determinatur a Deo, per specialem instinctum, seu dictamen, quod supplet vices imperii, ut docet D. Thom. hic art. 3. ad 3.

102 Obijcies tertio contra secundam conclusionem: Ad eos actus necessarium est imperium, ad quos requiritur prudentia: Atqui prudentia non solum requiritur ad usum seu executionem mediorum, sed etiam ad eorum electionem: Ergo & imperium. Major patet: imperium enim, ut supra vidimus est praecipuus actus prudentiae. Minor vero suadetur. Cum electio sit praecipuus actus virtutis moralis, quae ideoque habitus recte electivus dicitur, si ad illam non requireretur prudentia, praecipui actus virtutum moralium ferent sine prudentia, & illa solum ad actum minus principalem virtutum electivarum, scilicet usum, necessaria foret: quod videtur inconveniens.

103 Respondeo concessit Majori, negando Minorem: ad electionem enim sufficit iudicium rationis, elicium a virtute Synthesis, quae est virtus annexa prudentiae, & prudentia appellatur. Neque ex hoc sequitur electionem suam

sine prudentia privative, aut contrarie, sed solum negative, id est sine regulatione prudentiae simpliciter dictae, in quo nullum est inconveniens: nam cum electio (quamvis sit praecipuus actus virtutum moralium) finaliter ad executionem ordinatur, sufficit quod pro executione requiritur regulatio prudentiae simpliciter dictae, & ad electionem regulatio per virtutes integrantes prudentiam, scilicet Eubuliam & Synesim. Si tamen voluntas se supra suos actus reflectat, & suam electionem eligat, sicut intellectus cognoscit suam intellectionem, electio erit a prudentia stricte sumpta, & ab imperio ejus, saltem virtuali & reflexo, ut ex supra dictis patet: nihilominus necessarium non est quod sic reguletur, cum nec praedicta reflexio necessaria sit.

ARTICULUS V.

Vivum omnes actus & motus qui sunt in homine, possunt subdi imperio rationis?

§. I.

Primitur quae apud omnes sunt certa.

Notandum primo, plures & diversos actus, & motus esse in homine, juxta diversitatem potentiarum, quae in eo reperuntur: nam in parte ejus superiori sunt actus intellectus & voluntatis, qui sunt motus perfecti harum potentiarum: in parte vero inferiori reperuntur actus appetitus sensitivi, tam cognoscitivi, ut sunt actus sensum exteriorum & interiorum, quam affectivi, ut sunt omnes illi actus seu motus qui dicuntur passiones: sunt etiam actus animae vegetativae, ut nutritio, augmentatio, generatio &c. insuper sunt motus membrorum corporis generaliter, & specialiter motus cordis & cerebri. Et de his omnibus (exceptis actibus voluntatis, de quibus diximus articulo precedenti) quaeritur in presenti, utrum possint subdi imperio rationis: quod enim non semper illi subdantur, manifestum est.

Notandum secundo, duplex esse imperium; unum regale & politicum, aliud servile & despoticum: primum non est cum pleno dominio, sed relinquit subdito libertatem resistendi, unde civis potest resistere imperio Regis: alterum est cum pleno dominio, quod admittit omnem potestatem resistendi. Itanc divisionem tradit Philosophus 1. politic. c. 3. Explicandum est ergo, quodnam imperium ex illis intellectus in potentias inferiores exercent?

§. II.

Quaeritur conclusionis difficultas resolvitur.

Dico ergo primo: actus intellectus, quantum ad exercitium, subduntur imperio rationis.

Explicatur & probatur conclusio: Actus intellectus potest dupliciter considerari, uno modo quantum ad exercitium actus, alio modo quantum ad specificationem. Quantum ad exercitium subditur imperio rationis: quia consideratio intellectus potest esse medium ad assequendum aliquid finem v. g. scientiam; unde intellectus potest esse potentia executiva, & sic applicari per usum voluntatis previo imperio de tali usu. Quantum vero ad specificationem, si sit simplex apprehensio, non subditur imperio, sed ipsam habet ex lumine naturali vel supernaturali, quo aliquod objectum attingit: si autem sit iudicium seu assensus, vel dissentus, aliquando subditur imperio rationis, ut quando intellectus versatur circa credibilia & opinabilia: cum enim non convincatur circa illa, potest per imperium rationis determinari ad utramlibet partem, ut assensum vel dissentum praebet, vel ut suspendat utramque: unde fides imperium rationis, & primum motionem voluntatis supponit, ut ostendimus in Tractatu de fide Disput. 2. art. 1. & declarat Augustinus tract. 36. in Joan. dicens: Intrare quisquam Ecclesiam potest nolens, accedere ad altare potest nolens, sed credere non potest, nisi volens. Aliquando vero assensus intellectus non subditur imperio rationis, nec libertatis, neque motioni voluntatis; ut quando intellectus versatur circa prima principia, vel circa conclusiones evidentes ab illis deductas: cum enim convincatur circa illa, est determinatus ad unum naturaliter. Haec docet D. Thomas hic art. 6.

Dico secundo: Actus appetitus sensitivi subduntur politico & regali, non vero despotico rationis imperio. Ita S. Doctor art. 7. post Aristotelem 3. Politicorum c. 3. ubi dicit quod ratio praestitit irascibili & concupiscibili, non principatu despotico, qui est domini ad servum, sed principatu politico & regali, qui est ad liberos, qui non totaliter subduntur imperio.

Probatur ratione D. Thom. In tantum aliquis actus subiacet imperio rationis, in quantum est sub potestate nostrae: unde illi qui sunt totaliter sub potestate nostrae, subiacent imperio rationis despotico: qui vero non sunt totaliter sub nostra potestate, sed possunt ratione prohibente injurgere, aut

aut ea imperante sanguere, dicuntur subesse regali & politico rationis imperio: Sed actus appetitus sensitivi sunt sub potestate rationis, juxta illud Genes. 4. Subter te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius: non tamen totaliter & perfecte: Ergo subduntur politico & regali, non vero despotico rationis imperio. Minorem probat S. Doctor: quia cum appetitus sensitivus sit virtus organo corporeo affixa, ejus motus dependet a duobus, nempe a virtute appetitiva & a dispositione organi; sic visio, quia est actus potentiae vivae corporeo organo affixa, non solum dependet a potentia visiva; sed etiam a qualitate & dispositione oculi, per quam juvatur aut impeditur: unde licet actus appetitus sensitivi subdatur potestati rationis: quantum ad illud quod se tenet ex parte potentiae (nam illud quod est ex parte potentiae sequitur apprehensionem imaginationis, quae cum sit particularis, regulatur ab apprehensione rationis, quae est universalis, sicut virtus particularis activa regulatur a virtute activa universalis) tamen quantum ad illud quod est ex qualitate aut dispositione organi, rationis potestati non subditur, quia illa qualitas non est in nostra potestate.

Dico tertio, actus potentiarum vegetativarum non subdi imperio rationis.

109 Rationem hujus conclusionis assignat D. Thom. hic art. 8. ex disparitate quae est inter sensitivas potentias & vegetativas: nam ille sequitur formam apprehensam, atque adeo cum hac apprehensio rationi subordinatur, tanquam aliqua imperfecta ejus participatio, rationis subordinationem sequuntur: At vero potentiae vegetativae sequuntur formam naturalem, & mere naturaliter agunt; ratio autem non habet aliquod dominium supra naturam: Ergo actus potentiarum vegetativarum per se & directe non subduntur rationis imperio, sed indirecte tantum & per accidens quatenus actiones illae, quae praecedunt actus hujusmodi potentiarum, ut comedere, bibere, & similes, sunt in nostra potestate; unde per subtractionem vel ministratorem alimentorum nutritiva & augmentativa possunt ad suas operationes applicari, vel ab illis suspendi.

110 Ex quo facile solvetur instantiam quae fieri solet de actibus temperantiae, qui ad partem negativam pertinere videntur, & tamen subduntur rationis imperio, & sunt laudabiles & meritorii. Respondetur enim actus temperantiae esse formaliter in appetitu sensitivo, licet versentur circa delectationes tactus & gustus, quae percipiuntur in applicatione materiae, circa quam nutritiva & generativa habent actum, & sic indirecte & per accidens actus hujusmodi potentiarum subdi rationis imperio, non tamen directe & per se: non enim quisquis vult crescere crescit, neque quisquis vult digerere cibum, ipsam digerit, sed ille tantum qui habet dispositiones corporis ad hujusmodi actus necessarias.

Dico ultimo, motus membrorum exteriorum subdi despotico rationis imperio, quantum ad motum localem. Est etiam D. Thomae hic art. 9.

111 Probatur: Imperium tunc dicitur despoticum, quando inferior ad nutum & sine resistuntia superiori obedit, ut notabili secundo declaravimus: Sed membra exteriora ad nutum & sine resistuntia rationi obediunt quantum ad motum localem, juxta illud Augustini 8. Confess. cap. 9.

Imperat animus, ut moveatur manus, & tanta est facilitas, ut vix a servitio discernatur imperium: Ergo membra exteriora subdunt quantum ad motum localem imperio despotico rationis. Dixi membra exteriora, quia motus cordis, cum sit sors & origo vitae, ab ipsa natura, vel a generante, non vero a rationis imperio derivatur. Exciipienda sunt etiam membra quae generationi deserviunt; illa enim rationi non obediunt, etiam quantum ad motum localem, sed ejus imperio sepe resistunt, ut anima sua inobediens ad Deum, in illo praecipue membro panam patitur, per quod peccatum originale ad posterum traducitur: inquit Augustinus lib. 14. de civit. c. 16.

112 Obijcies contra hanc conclusionem: Membra exteriora non moventur a ratione, nisi mediante appetitu; quia juxta probabilioris sententiam, potentia appetitiva est loco motiva, membra vero solum sunt ejus instrumenta: Atqui ratio non imperat despotice appetitui sensitivo, sed politice tantum, ut in 2. conclusione diximus: Ergo nec membris externis, quantum ad motum localem.

Respondeo duplicem esse distinguendum motum in appetitu sensitivo, unum quo fertur in objectum sibi proprium & conveniens, qui est quaedam concupiscentia, seu appetitio boni sensibilis, alium quo movet membra ad operandum: licet autem in ordine ad primum motum plene & perfecte, seu despotice rationi non obediat, benetamen quantum ad secundum, nisi forte iste alteri repugnet.

§. III.

Corollarium precedentis doctrinae.

EX dictis in decursu hujus tractatus habes, in processu agentis intellectualis, plures actus, sive intellectus, sive voluntatis reperiri, qui ad octo praecipuos possunt reduci. Primus est simplex volitio finis, de qua disp. 4. Secundus intentio, quae est volitio efficacis consecutionis finis: de qua disp. 8. Tertius consilium, quod non solum importat inquisitionem mediorum, sed etiam iudicium seu sententiam, quae unum ceteris esse preterendum judicatur, ut disp. 10. ostendimus. Quartus dicitur consensus, quo voluntas complacet sibi de mediis inventis, & approbat illa, ut ibidem declaravimus. Quintus est electio, quae voluntas acceptat unum praeelectis: de qua disp. 9. Sextus imperium, quo intellectus cum motione quadam, a precedenti electione participata, intimat voluntati executionem mediorum. Septimus usus, quo voluntas applicat potentias exequentes ad opus, ut disp. 11. fuisse monstravimus. Octavus est ipsius finis affectio, ex qua resultat quies seu delectatio, quae fruitio appellatur: de qua disp. 7. Quinque primi actus pertinent ad ordinem intentionis, qui incipit a volitione & intentione finis, & terminatur ad electionem mediorum: tres vero ultimi spectant ad ordinem executionis, qui incipit ab imperio, & ad frustrationem terminatur. Hos actus, ut sunt infra ordinem physicum, toto hoc tractatu consideravimus: in sequenti de illis, ut ad ordinem moralem pertinent, & bonitatem vel malitiam moralem fundant, Deo favente, differemus.

TRACTATUS TERTIUS DE MORALITATE ACTUUM HUMANORUM.

Ad Quaestionem 18. D. Thomae, & tres sequentes.

P R A E F A T I O.

ISI triplicem Mundum olim Philosophia Platonis distinxerit, Archetypum, intellectualem, & corporeum, quos microcosmus homo, creatorumque epilogus, felicitate necu in sese colligit: veritas tamen Theologorum Schola, cum unicum mundum unius nominis absolutam imaginem agnoscat, scriptum in ipso ordinem rerum, naturalium, intelligibilium, & moralium distinguit. Exerit ut in Deo totius rei & entis plenitudo, infinita sapientia, ac summa bonitas existit; ita triplicem ad Deum creaturam respectum habent, ut ad principium, exemplar, & finem. Si primum in Deo principii rationem spectes, Suprema est existentium rerum causa: si ut exemplar & sapientiam inspicias, effectrices illas habet, quibus producendis rebus & mensuram praesigis: si ad bonitatem animam converteris, omnia ad sese ut ultimum finem & centrum poterabis. Ut prima rerum causa, & totius esse immensum Pelagus, infimum ordinem naturae constituit: ut exemplar, rebus veritatis radium insundit, quo ad altiorum intelligibilium ordinem evocantur: ut finis demum ultimus, bonitatem rebus largitur, cujus pulchritudine & convenientia appetitum allicium; & moralitatem statum constituit. Hinc triplex illa apud sapientes transcendentalis, ut vocant, notio, quae per omnium rerum genera divagatur, entitas, veritas, bonitas; quam ita distribuendam censet, ut entitas naturam, veritas scientiam, bonitas virtutem omnem moralem comprehendat. Haec quae in ceteris specie quadam & umbra tenus spectare libet, omnino ad hominem pertinent: ut enim ex corpore & anima coalescit, nihil habet supra infimum rerum ordinem; quas natura suo ambitu claudit, est inter eas, quae oculis sensibusque percipiuntur, primum locum obtineat: prout vero rationis est participes, & virtutum intellectualium praesidio, divina & humana concepluntur, in ordinem intelligibilium transire; ac demum virtutibus moralibus instruantur, & praesentio

Theol. Genes, Tom. III. 1 2